

ЕКОНОМІКА, ПІДПРИЄМНИЦТВО, ЦИВІЛЬНЕ, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

УДК 347.932

В. В. БУГА,*здобувач**Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСОБИ ДОТРИМАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ

Досліджено проблеми процесуальних засобів дотримання процесуальних строків. Доведено, що до можливих причин порушення процесуальних строків можна віднести: скорочені терміни розгляду справи; відкладення судового розгляду для витребування доказів, подання доказів особами, що беруть участь у справі; зловживанням особами, які беруть участь у справі, процесуальними правами.

На основі досліджень історії судочинства, досвіду українських судів та Європейського суду з прав людини встановлено, що в судовій системі України завжди виникали проблеми, пов'язані з дотриманням своєчасності судового захисту. Законодавство всіх країн намагається усунути дану проблему, з одного боку, за рахунок введення в судочинство спрощених процедур, а з іншого – шляхом уведення для кожного ключового елемента цивільного процесу конкретних строків його виконання. Відсутність чіткості в даному аспекті судочинства в цілому і цивільному процесі зокрема, помножена на людський фактор, робить судовий процес настільки повільним, що особа фактично позбавляється права на правосуддя.

Аналізу досліджуваного явища присвячені роботи таких науковців, як В. Т. Маляренко, В. В. Онопенко, О. А. Банчук, Р. О. Куйбіда, Є. В. Ісаєв тощо.

Метою даної статті є узагальнення існуючого стану наукового розроблення та вивчення проблем процесуальних засобів дотримання процесуальних строків.

Проблеми дотримання строків виникли не лише через недосконалість процесуального законодавства, але й через перевантаженість судів справами різних категорій. Крім поведінки заявника, при встановленні розумності строків розгляду справ Європейський суд з прав людини з прав людини аналізує і поведінку органів влади. Серед основних причин затягування розгляду справ з вини держави, як правило, виділяють: велике навантаження на суди, недофінансування судів, відсутність достатньої кількості суддів та допоміжних працівників тощо, що існує в Україні та негативно

впливає, зокрема, на належне здійснення судових викликів і повідомлень та організацію судового процесу взагалі. Європейський суд з прав людини з прав людини з цього приводу зазначив, що навіть реформування Цивільного процесуального кодексу не змогло вирішити реальну проблему функціонування судів, яка полягає в постійній нестачі засобів та персоналу на всіх рівнях судової системи [1].

В. Т. Маляренко зазначає, що в Україні існує проблема оперативності та якості розгляду справ, оскільки навантаження на суддю зросло за останні роки у 2,4 рази. В. В. Онопенко у зв'язку з цим пропонує змінити не форму, а процедуру розгляду справ [2, с. 4–5]. Він зазначає, що проблема розгляду судами справ у встановлений законом строк залишається не вирішеною.

Середньомісячне навантаження на одного суддю місцевого загального суду в 2011 р. зросло порівняно з 2010 р., на 15,3 % і становило 139,6 справ (у 2010 р. – 121,1 справ). Найбільшим було навантаження суддів місцевих загальних судів Київської, Чернігівської, Тернопільської, Черкаської та Вінницької областей, де середньомісячне навантаження відповідно становило близько 198, 193, 175, 173 і 165 справ на одного суддю. Лише в п'яти регіонах середньомісячне надходження порівняно з попереднім періодом скоротилося [3].

Порушення процесуальних строків розгляду цивільних справ має й інші об'єктивні та суб'єктивні причини. Перше місце серед суб'єктивних факторів, що впливають на порушення процесуальних строків при розгляді цивільних справ, як показало опитування суддів, посідає рівень підготовки (кваліфікації суддів), друге –

неналежне ставлення суддів до виконання своїх службових обов'язків, третє – неналежні вивчення та підготовка справи до розгляду; четвєрте – неповне застосування судьями заходів процесуального впливу до осіб, які перешкоджають здійсненню цивільного судочинства.

У роботі деяких суддів виявлено безсистемність та безплановість, що спричинили невинувдану тяганину. Зафіксовано випадки, коли окремі справи не виносяться на судовий розгляд упродовж декількох років і не вирішуються через те, що суддя не зміг належним чином організувати розгляд справи. Крім того, відсутність у більшості судів належного програмного забезпечення для комп'ютерів ускладнює контроль за строками розгляду справ і матеріалів головами місцевих судів. Верховний Суд України неодноразово рекомендував керівникам апеляційних та місцевих судів при встановленні фактів явного порушення вимог матеріального та процесуального закону, недбалості, несумлінності суддів або працівників судів, що призвело до тяганини у справі чи до істотного обмеження прав громадян, вирішувати питання про притягнення винних осіб до відповідальності. Проте і керівники судів, які не забезпечили своєчасного розгляду справ та належним чином його не контролювали, також мають бути притягнені до відповідальності [4, с. 32].

До порушення строків розгляду цивільних справ призводить також невеликий досвід роботи багатьох суддів (30,3 % працюючих суддів мають стаж роботи до п'яти років), недостатній професіоналізм частини суддівського корпусу, що негативно позначається на якості здійснення судочинства [5, с. 39; 6, с. 18].

Відповідно до огляду даних про стан здійснення правосуддя у 2011 р. із порушенням процесуальних строків, встановлених Цивільним процесуальним кодексом (далі – ЦПК) України, розглянуто 7 % цивільних справ і матеріалів (у 2010 р. таких справ було 9,14 %). На кінець звітнього періоду залишилися не розглянутими 217 тис. цивільних справ позовного та окремого провадження, або 18,6 % від усіх справ, що перебували в провадженні упродовж 2011 р. [7].

Довга тривалість розгляду справи може бути визнана розумною, якщо сама справа є складною як з фактичної, так і з правової точок зору. Особа, яка звертається до Європейського суду з прав людини із заявою про визнання часу розгляду справи необґрунтовано тривалим, повинна довести, що вона особисто не вчиняла дій, спрямованих на затягування про-

цесу. Таким чином, Європейський суд з прав людини з прав людини щоразу оцінює поведінку заявника та її вплив на тривалість розгляду справи. Однак, аналізуючи одну зі справ про кримінальне обвинувачення, зазначає, що неможливо вимагати від особи, щоб вона сприяла суду в розгляді справи, якщо таке сприяння приведе до її засудження [8, с. 391; 9].

Водночас використання всіх засобів оскарження, які передбачені національним законодавством, Європейський суд з прав людини не вважає таким, що свідчить про затягування строків розгляду справи через поведінку заявника. Крім поведінки заявника, при встановленні розумності строків розгляду справ Європейський суд з прав людини аналізує і поведінку органів влади. До основних причин затягування розгляду справ з вини держави, як правило, відносять: велике навантаження на суди, недофінансування судів, відсутність достатньої кількості суддів та допоміжних працівників тощо. Подібні проблеми в організації правосуддя притаманні не лише для України.

Насамкінець, для визначення розумності строків розгляду справ Європейський суд з прав людини часто звертається до характеристики впливу часу розгляду справи на становище особи. Ступінь ризику в кримінальних справах, зокрема коли особа перебуває під вартою, є вищим, ніж у справах про цивільні права та обов'язки. Хоча Європейський суд з прав людини застерігає від повільного розгляду окремих цивільних справ, результати яких суттєво впливатимуть на становище осіб.

Важливість гарантії розгляду справ упродовж розумного строку зумовив вироблення позиції Європейського суду з прав людини щодо необхідності існування у національному праві спеціальних правових інструментів, за допомогою яких заявник міг би оскаржити тривалість провадження та прискорити його.

Порушення вимог своєчасності вирішення цивільних справ підриває авторитет судової влади, спричиняє судову тяганину, обумовлює відмову осіб від звернення за судовим захистом прав. Дотримання вимог щодо розумного строку розгляду справ у судах стала чи не найбільшою проблемою для правових систем більшості країн – членів Ради Європи. Найбільша кількість справ проти України за останні роки стосується саме порушення національними судами права на справедливий розгляд протягом розумного строку. Кількість справ щодо перевищення розумних строків розгляду справ, що надходять до Європейського суду з прав

людини від фізичних та юридичних осіб України, зростає. При цьому громадяни зазвичай скаржаться на тривалість розгляду, яка перевищує кілька років.

Деякі процедури судочинства в певних випадках перешкоджають ефективному його здійсненню. Такими процедурами можуть зловживати учасники процесу з метою затягування судового розгляду. Для уникнення подібних зловживань суд повинен відігравати активну роль у забезпеченні швидкого судового розгляду, додержуючись при цьому неупередженості та процесуальних прав сторін.

Повне укомплектування суддівського корпусу та фінансування державою усіх потреб судової влади дозволить створити передумови для додержання судами розумних строків розгляду справ.

Встановлення бюджетного фінансування витрат держави на відшкодування шкоди особам внаслідок бездіяльності суду або тривалого невиконання судового рішення, які, зокрема, призвели до порушення розумних строків розгляду справи, дозволить особам отримувати реальне відшкодування їхніх втрат [10, с. 36–44].

Судді не дотримуються процесуальних строків, і цьому сприяє саме процесуальне законодавство та розділення процесуальних строків на процесуальні строки і строки судової діяльності, які ще називають службовими [11, с. 112]. Для суддів строки розгляду попереднього чи безпосереднього розгляду справ є службовими, тобто вони не пов'язуються із суворим їх дотриманням, як, наприклад, під час подання зустрічної позовної заяви, заяви про апеляційне оскарження рішення чи ухвали суду, подання касаційної скарги тощо. Усе це призводить до того, що строки розгляду цивільних справ іноді обчислюються не одним роком.

Одне з головних місць в порушенні процесуальних строків серед об'єктивних причин посідає матеріально-технічне забезпечення судів і суддів, у тому числі відсутність необхідних коштів на поштові відправлення, належного програмного забезпечення з контролю за рухом справи; неповна укомплектованість штату судів та рівень навантаження на одного суддю.

Серед інших можливих причин порушення процесуальних строків необхідно відзначити: скорочені терміни розгляду справи (прикладом можуть бути справи, пов'язані з трудовими правовідносинами); неефективна підготовка до судового розгляду. Слід визнати необхідність активізації суду і заінтересованих осіб на стадії попереднього розгляду справи. Встановлення

більш короткого строку проведення попереднього судового засідання, за даними проаналізованої судової статистики і практики, не оптимізує цивільно-процесуальну форму та не впливає на своєчасність вирішення спорів.

Неодноразове відкладення судового розгляду більше ніж на місяць, пов'язане, по-перше, з явкою осіб, які беруть участь у справі. Так, наприклад, у разі відсутності у справі доказів належного повідомлення (наявності в справі належного повідомлення), неявки сторони, явка якої судом визнана обов'язковою, неявки свідків, експертів, наявності клопотання сторони про неможливість участі з поважної причини, суд не вправі розглянути справу в даному судовому засіданні. По-друге, відкладення може здійснюватися з причин, пов'язаних із нормальним ходом процесу доказування (наприклад, суд відкладає судовий розгляд для витребування доказів, подання доказів особами, що беруть участь у справі, виклику свідка, направлення судових доручень, у разі відсутності представлених доказів в іншій стороні, зміни підстави, предмета позовних вимог). По-третє, судовий розгляд справ може відкладатися через зловживання осіб, які беруть участь у справі, процесуальними правами, що виявляється, наприклад, у наданні клопотань про відкладення судового розгляду для укладення мирової угоди, яке сторони згодом не підписують, у пред'явленні численних додаткових доказів на стадії розгляду справи, в т. ч. в судовому засіданні без попереднього направлення їх іншим особам, які беруть участь у справі, в неодноразовому зміні предмета, підстави позову.

Наступними причинами недотримання своєчасності є особлива складність справи, що розглядається, велика кількість клопотань з боку осіб, які беруть участь у справі, доказів у справі, неявка великої кількості осіб, які беруть участь у справі, відсутність судової практики та інші об'єктивні обставини, які вказують на особливу складність справи, що розглядається.

Допуск суддями можливості надання доказів під час вирішення справи по суті можна виправдати прагненням встановлення істини; разом із тим, це впливає на порушення процесуальних норм та призводить до затягування вирішення справи.

Як було встановлено вище, серед можливих причин порушення процесуальних строків можна виділити безпідставне зупинення провадження у справі та відкладення розгляду справи, призначення експертизи, реорганізацію юридичної особи, яка є учасником процесу,

участь іноземної особи, оскарження ухвал суду, хворобу, відпустку, іншу тимчасову відсутність судді, неналежну роботу органів поштового зв'язку, організаційні питання роботи апарату суду, в тому числі неналежно виконані судові виклики і повідомлення.

Разом із тим, зважаючи на те, що сам механізм правового регулювання дозволяє через реалізацію засобів процесуального захисту, розсуд суду порушувати вимогу своєчасності, то деякі процесуальні норми, навпаки, за своїм призначенням дозволяють прискорити рух справи. Вимогами процесуальної економії обумовлені багато положень цивільного процесуального права України. Таким прикладом процесуальної економії можуть бути норми цивільно-процесуального законодавства, що дозволяють суду об'єднувати справи в одне провадження і роз'єднувати вимоги в самостійні провадження. Так, згідно з ч. 118 ЦПК України позивач має право об'єднати в одній позовній заяві кілька вимог, пов'язаних між собою. Відповідно до ст. 126 ЦПК України суддя під час відкриття провадження у справі, підготовки справи до судового розгляду або суд під час її розгляду мають право постановити ухвалу про об'єднання в одне провадження кількох однорідних позовних вимог за позовами одного й того самого позивача до одного й того самого відповідача чи до різних відповідачів або за позовом різних позивачів до одного й того самого відповідача. Залежно від обставин справи суддя чи суд мають право постановити ухвалу про роз'єднання кількох поєднаних в одному провадженні вимог у самостійні провадження, якщо їх спільний розгляд ускладнює вирішення справи.

Нездійснення об'єднання або неправильне роз'єднання позовних вимог може призвести до появи конкуруючих судових актів, оскільки в рамках декількох самостійних справ існує велика ймовірність, що одні й ті самі обставини залежно від повноти представлених у кожній справі доказів можуть бути оцінені судом протилежним чином, що, у свою чергу, не сприяє стабільності судових актів, а відповідно й своєчасності судового захисту.

Таким чином, використання положень процесуального законодавства в тих випадках, коли формулювання норми права дозволяє говорити про її диспозитивність, з метою досягнення процесуальної економії, наприклад, можливість проведення судового розгляду без попереднього судового засідання в першій інстанції, використання альтернативних

способів повідомлення осіб, що беруть участь у справі, інших учасників процесу, об'єднання справ в одне провадження чи роз'єднання вимог у самостійні провадження спрямовано, зокрема, і на виконання вимог своєчасності судового захисту. Подальше вдосконалення організації діяльності суду, обґрунтоване і мотивоване застосування будь-яких процесуальних засобів, відмова від формального підходу, вирішення правових спорів шляхом тлумачення норм на основі внутрішнього переконання, заснованого на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні доказів, виключення можливості безпідставного зупинення провадження у справі, забезпечить дотримання процесуальних строків.

Потенційним напрямком у вирішенні проблеми дотримання процесуальних строків може стати електронне правосуддя. Умовно можна виділити три фази його розвитку: 1) використання інформаційних технологій для загального інформування про організацію і діяльність судової системи (переважно йдеться про створення сайтів судів, електронних розсилок, електронних кіосків у приміщеннях судів тощо), коли зворотний зв'язок користувачів судових послуг із суб'єктами їх надання відсутній; 2) застосування інформаційно-комунікаційних технологій для надання окремих індивідуальних послуг, пов'язаних із судочинством (наприклад для інформування про рух конкретної справи, направлення викликів і повідомлень, сплати судового збору тощо); 3) використання зазначених технологій для проведення судового процесу в цілому або окремих його стадій: забезпечення звернення до суду електронною поштою та подання доказів, комунікація сторін із судом, у тому числі проведення слухання за допомогою відеоконференц-зв'язку.

На основі аналізу процесуальних засобів, які впливають на дотримання процесуальних строків, можемо зазначити, що вирішення проблем правового регулювання процесуальних строків залежить від багатьох факторів, серед яких: встановлення розумних строків вчинення процесуальних дій не тільки щодо суду, але і щодо осіб, які беруть участь у справі, повідомлення учасників процесу через засоби мережі Інтернет та ЗМІ, ознайомлення із рухом справ на офіційних сайтах судових установ, оплата судового збору та направлення копій судових рішень за допомогою засобів мережі Інтернет.

Процесуальними засобами, які дозволяють вплинути на скорочення процесуальних строків та відповідають вимогам процесуальної

економії, можна визнати об'єднання справ в одне провадження і роз'єднання вимог у самостійні провадження, продовження судового розгляду без явки учасників процесу, заочний розгляд справи, проведення судового розгляду без попереднього судового засідання, використання альтернативних способів повідомлення осіб, що беруть участь у справі, інших учасників процесу.

Причинами порушення процесуальних строків найчастіше є такі: неявка належно повідомлених про місце і час розгляду справи учасників процесу та неналежне здійснення судових викликів і повідомлень; неповне застосування судами заходів процесуального примусу до осіб, які перешкоджають здійсненню цивільного судочинства; відсутність зворотних повідомлень про вручення судової повістки як прояв неналежного повідомлення цих осіб; неявка учасників процесу, про яких немає відомостей, що їм вручено судові повістки (45 % відкладених справ) та ухилення осіб від одержання повісток; тривале проведення експертиз; необгрунтовано великі перерви між судовими засіданнями; неналежний рівень вивчення та підготовки справи до розгляду; велике навантаження, зокрема поєднане з особливою складністю справи, що розглядається; безпідставне зупинення провадження у справі та відкладення розгляду справи; зловживання правом на оскарження ухвал суду.

Серед непроцесуальних факторів можна визначити такі: хвороба, відпустка, інша тимчасова відсутність судді; неналежна робота органів поштового зв'язку; організаційні питання роботи апарату суду, рівень підготовки (кваліфікації суддів); неналежне ставлення суддів до виконання своїх службових обов'язків; неналежні вивчення та підготовка справи до розгляду; неналежне матеріально-технічне забез-

печення, що також ускладнює контроль за строками з боку голів судів; відсутність необхідних коштів на поштові відправлення, належного програмного забезпечення для контролю за рухом справи; невеликий досвід роботи багатьох суддів; недостатній професіоналізм частини суддівського корпусу.

До можливих причин порушення процесуальних строків можна віднести: скорочені терміни розгляду справи (наприклад справи, пов'язані з трудовими правовідносинами); відкладення судового розгляду для витребування доказів, подання доказів особами, що беруть участь у справі, виклик свідків, направлення судових доручень, витребування доказів у разі відсутності представлених доказів в іншій стороні, зміни підстави, предмета позовних вимог; зловживанням особами, які беруть участь у справі, процесуальними правами.

Крім традиційного встановлення граничних строків розгляду справ, до судових процесів висувається додаткова вимога про необхідність дотримання розумного строку для кожного випадку. Довга тривалість розгляду справи може бути визнана розумною, якщо сама справа є складною як з фактичної, так і з правової точок зору. Розумність строку вирішення справи або вчинення окремої процесуальної дії визначається залежно від обставин, з огляду на запропоновані Європейським судом з прав людини критерії: складність справи; наслідки недотримання розумного строку для заявників; оперативність роботи відповідних органів; поведінка заявників.

Отже, з метою забезпечення своєчасного здійснення правосуддя доцільним є пошук нових, а також розвиток та ефективне функціонування вже закріплених у процесуальному законодавстві заходів впливу на процесуальну поведінку осіб, які беруть участь у справі.

Список використаної літератури

1. Чірікоста та Віола проти Італії [Електронний ресурс] : справа № 5/1995/511/59 4 / Справи Європейського Суду з прав людини. – Режим доступу: <http://www.coe.kiev.ua/hr/case/24.html>.
2. Доповіді на парламентських слуханнях з питань здійснення судово-правової реформи в Україні // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 4. – С. 4–5.
3. Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2011 році [Електронний ресурс] / Судова влада України. – Режим доступу: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/oglyad.
4. Стан організації здійснення судочинства в апеляційних та місцевих судах України // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 12 (76). – С. 31–35.
5. Стан здійснення судочинства судами загальної юрисдикції в 2006 р. (за даними судової статистики) // Вісник Верховного Суду України. – 2007. – № 6 (82). – С. 30–39.
6. Про стан здійснення судочинства у 2007 році та завдання на 2008 рік // Відомості Верховного Суду України. – 2008. – № 5 (93). – С. 18–22.
7. Про стан здійснення правосуддя у 2011 р. та завдання на 2012 рік [Електронний ресурс] / Верховний Суд України. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.
8. Экле против Федеративной Республики Германия [Электронный ресурс] : решение Европейского Суда по правам человека от 15 июля 1982 г. / Европейский Суд по правам человека. – Режим доступа:

<http://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/ekle-protiv-federativnoj-respubliki-germanii-postanovlenie-evropejskogo-suda>.

9. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод от 4 нояб. 1950 г. [Электронный ресурс] / Европейская конвенция о защите прав человека: право и практика. – Режим доступа: <http://www.echr.ru/documents/doc/2440800/2440800-001.htm>.

10. Банчук О. А. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод до процедури здійснення судочинства / О. А. Банчук, Р. О. Куйбіда. – К. : Леста, 2005. – 116 с.

11. Исаева Е. В. Процессуальные строки в гражданском и арбитражном процессе : [учеб.-практ. пособие] / Е. В. Исаева. – М. : Волтерс Клувер, 2005. – 263 с.

Надійшла до редколегії 09.09.2012

БУГА В. В. ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ СРЕДСТВА СОБЛЮДЕНИЯ ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ СРОКОВ

Исследованы проблемы процессуальных средств соблюдения процессуальных сроков. Доказано, что к возможным причинам нарушения процессуальных сроков можно отнести: сокращенные сроки рассмотрения дела; отложение судебного разбирательства для истребования доказательств, представления доказательств лицами, которые принимают участие по делу; злоупотребление лицами, которые принимают участие по делу, процессуальными правами.

BUGA V. PROCEDURAL MEANS OF OBSERVANCE OF PROCEDURAL TERMS

Problems of procedural means of observance of procedural terms are researched. It is proved that possible factors of infringement of procedural terms: the reduced terms of adjudication; adjournment of judicial proceedings for reclamation of proofs, submission of proofs by persons which take part in the case; abuse of persons which take part in the case, with procedural rights.

УДК 347.7(477)

І. І. ГРИШИНА,

*старший викладач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
навчально-наукового інституту права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА У ВНУТРІШНІХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Досліджено проблемні питання відповідальності виконавчого органу акціонерного товариства як учасника внутрішніх корпоративних правовідносин, що ґрунтуються на визначеннях розумності та добросовісності при виконанні ними своїх обов'язків.

Корпоративні правовідносини залежно від суб'єктного складу можна поділити на зовнішні, суб'єктами яких є акціонери та акціонерне товариство (далі – АТ), котрі визнаються суб'єктами цивільного права, оскільки наділені суб'єктивними правами та обов'язками, та внутрішні, суб'єктний склад котрих можна розглядати як учасників відповідних відносин.

До учасників внутрішніх корпоративних правовідносин можна віднести посадових осіб АТ, якими відповідно до ч. 15 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства» [1] є фізичні особи – голова та члени наглядової ради, виконавчого органу, ревізійної комісії, ревізор товариства, а також голова та члени іншого органу товариства, якщо утворення такого ор-

гану передбачено статутом товариства. Посадові особи органів АТ не можуть визнаватися суб'єктами зовнішніх корпоративних відносин, оскільки не є правосуб'єктивними особами у розумінні ст. 92 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [2].

Незважаючи на те, що виконавчий орган не є суб'єктом зовнішніх корпоративних відносин, саме він відіграє значну роль у набутті АТ суб'єктивних прав та обов'язків як учасником відповідних відносин. Відповідно до ст. 92 ЦК України юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх саме через виконавчі органи. Тому у пропонованій науковій статті ми вважаємо за необхідне зупинитися на проблемних питаннях відповідальності виконавчого